

NHÀ RỪNG, NGÕ ĐÁ XỨ TIÊN

// Có duyên lấy dạng chống nguồn. Ngõ trên ngõ đá có buồn cũng vui”, câu hát dân gian xưa cứ ám ảnh theo bước chúng tôi trên lối về với làng Lộc An, xã Tiên Cảnh, huyện Tiên Phước, tỉnh Quảng Nam. Được mệnh danh là xứ thần tiên, ngôi làng cổ này chẳng những nổi tiếng khắp nước bởi vẻ đẹp của những căn nhà rừng gỗ hàng trăm năm tuổi, những thửa ruộng bậc thang xếp tầng, những mảnh vườn boong boong, chuối, tiêu, chè, mít, quế, cau xum xuê mà còn được biết đến với những ngõ đá rêu xanh như tạc hình vào vách núi.

Con đường duy nhất vào Lộc An uốn lượn theo những chân ruộng bậc thang, chót vót trên đỉnh dốc đá, ta sẽ gặp hàng chục ngôi nhà gỗ cổ giầu mình giữa vườn cây trái, giếng cổ, bể nước bằng đá trong veo, mát lạnh, chưa bao giờ cạn, ngay cả trong mùa khô hạn nhất. Nhà rừng truyền thống ở đây gồm 3 gian, 2 chái đầu hồi dựng theo lối “tam đoạn”, kèo có ba phần kết cấu là kèo lòng nhất,

kèo lòng nhì và kèo lòng ba gối đầu nối tiếp từ cột cái, qua cột quân, rồi xuống cột hiên. Các quá giang được đẽo khắc uốn lượn, cùng với con đội chạm nổi hình doi bay xuống, trên hai kèo đầu hồi có trang trí hình cuốn thư cách điệu, mặt dưới kèo lòng ba chạm hình thú rừng như nai, sóc... rất chi tiết thể hiện tài hoa của phường thợ. Người già ở đây vẫn tự hào rằng, những ngôi nhà rừng với kết cấu “tam đoạn” và điều khắc tinh xảo còn lại trong làng đã tạo nên giá trị “độc nhất vô nhị” mà không một vùng quê nào trên đất nước này có được.

Nhà cổ đã đẹp, đã lạ nhưng chính những ngõ đá xinh xắn, quanh co dằng dặc chạy quanh giếng, men theo sườn đồi, nhiều tầng bậc, đuối theo tận nhà cổ... mới chính là phần hồn của không gian làng Lộc An. Lộc An được mệnh danh là xứ sở của những ngõ đá độc đáo, nhiều tầng bậc và khúc quanh chạy giữa vườn cây xanh um, được xếp từ những viên đá chẻ nhỏ, bó vĩa hai bên cũng bằng những viên đá. Nhà nào trong làng cũng

có ngõ đá, cuộc sống dù còn nghèo khó, khi lập vườn, dựng nhà có thể còn sơ sài, nhưng với ngõ đá thì vẫn phải được ưu tiên làm trước hết. Lóp cha trước, lóp con sau, trải qua bao thế hệ, những viên đá tưởng chừng như vô tri kia bỗng có hồn như

một trăm tích văn hóa và cả công sức dựng xây gìn giữ nếp nhà đến muôn đời sau. Mỗi ngõ đá có một hình dáng khác nhau, chúng là đại diện cho tính cách, tâm hồn của từng ngôi nhà. Tùy thuộc vào địa hình của khu vườn, hoặc ngôi nhà dựa vào thế núi mà ngõ đá có thể là thẳng tắp, uốn lượn theo hình sin, hoặc gấp khúc.

Dân Lộc An đến giờ vẫn còn truyền tụng một huyền thoại rằng: Làng này ngày xưa cạp hay về bắt người, bắt lợn gà, nên nhà nào cũng có mồ, trống... cứ mang ra ngõ đá khua lên là cạp bỏ chạy. Chẳng rõ huyền tích đó có thật hay không chỉ biết rằng khi đã đặt chân đến chốn Tiên Cảnh này, bước qua những ngõ đá, lúc lên cao, lúc xuống thấp, ngắm những ngôi nhà cổ mái phủ rêu phong, ta chợt thấy lòng thanh thản, bình yên lạ lùng. Hồn đá và hồn người như thấp thoáng theo những lối đi về. Chẳng thế mà, người dân nơi đây khi xa xứ, chợt nhớ về quê hương là nhớ ngay tới những ngôi nhà cổ kính với ngõ đá bạc màu. Nơi đó đã lưu giữ trong lòng biết bao ký ức thời gian bởi từ bao đời những ngõ đá đã trở thành tình yêu và niềm tự hào rất riêng của đất và người Lộc An.

NGUYỄN QUANG

